

MIKOTOKSINI V ŽITIH IN ŽITNIH IZDELKIH V SLOVENIJI – URADNI NADZOR ŽIVIL V LETIH 2008–2012

Mycotoxins in cereals and cereal products in Slovenia –
Official control of foods in the years 2008–2012

Food Control, 50 (2015) 157-165

Stanislava Kirinčič, Barbara Škrjanc, Nataša Kos, Brigita Kozolc, Nina Pirnat, Gabriijela Tavčar-Kalcher

MIKOTOKSINI

- Strupeni sekundarni metaboliti plesni (iz rodov *Aspergillus*, *Fusarium*, *Penicillium*,...)
- Mikotoksikoze (akutne in kronične)
- Najpomembnejši vir izpostavljenosti je onesnažena hrana

MIKOTOKSINI

Image Courtesy of M. McGinnis
Copyright © 2000 Doctorfungus Corporation

MIKOTOKSINI

PREGLED DEJAVNIKOV, KI VPLIVAJO NA POJAVNOST MIKOTOKSINOV

BIOLOŠKI DEJAVNIKI
-občutljiv pridelek
-kompatibilna toksigenska gliva

OKOLJSKI DEJAVNIKI
-temperatura
-vlaga
-mehanska poškodba
-poškodba zaradi žuželk
-suša

ŽETEV
-zrelost pridelka
-temperatura
-vlaga
-detekcija

SKLADIŠČENJE
-temperatura
-vlaga
-detekcija

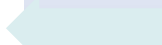

ŽIVALI

DISTRIBUCIJA-PREDELAVA

IZDELKI ŽIVALSKEGA IZVORA

LJUDJE

PREGLED MIKOTOKSINOV

	Gliva	Vrste	Živilo	Vpliv na zdravje	Mejne vrednosti (µg/kg)
AF	<i>Aspergillus</i> (<i>A.flavus</i> , <i>A.parasiticus</i>)	B1, B2, G1, G2, M1	Koruza, arašidi, suho sadje, začimbe, oreščki mleko	Genotoksičen, rakotvoren	B1: 2-5 Otroci ^a 0,1 Vsota ^b : 4-10
OTA	<i>Penicillium</i> , <i>Aspergillus</i>	A, B	Žita in žitni izdelki, kava, rozine, grozdni sok, vino	Sum za endemsko bolezen ledvic, genotoksičnost	3-5 Otroci ^a : 0,5
FUM	<i>Fusarium</i>	B1, B2	Koruza in koruzni izdelki	Vpliv na srčnožilni sistem, rakotvorni za ljudi in živali	800-4000 Otroci ^a : 200
DON	<i>Fusarium</i>		Hrana in krma na osnovi žit, kruh in zavitki, fini pekovski izdelki in moka ^d	Učinek na prebavni trakt (bruhanje) živali in ljudi, anoreksija, nižanje telesne teže	500-1750 Otroci ^a : 200
ZON	<i>Fusarium</i>		Koruza, tudi pšenica, ječmen, sirek, rž, koruzno olje	Estrogenska aktivnost	50-400 Otroci ^a : 20
T-2 /HT-2	<i>Fusarium</i>		Zrna in izdelki iz mletih zrn (predvsem oves in ovseni izdelki)	Splošna toksičnost, hematotoksičnost in imunotoksičnost	/

^aŽivila na osnovi žit za dojenčke in majhne otroke

^bVsota aflatoksina B1, B2, G1 in G2

NAMEN NALOGE 1

- Analizirati rezultate vzorcev žit in žitnih izdelkov (razen dietetičnih živil), ki so bili vzorčeni v okviru uradnega nadzora RS v letih 2008–2012 na sledeče mikotoksine/skupine mikotoksinov:
 - Aflatoksini B₁, B₂, G₁ in G₂ (AF)
 - Ochratoksin A (OTA)
 - Fumonizina B₁ in B₂ (FB)
 - Deoksinivalenol (DON)
 - Zearalenon (ZON)
 - Toksina T-2/HT-2

NAMEN NALOGE 2

Ugotoviti/preučiti:

- Delež kontaminacije z mikotoksini
- Deleže neskladnih vzorcev
- Povprečne koncentracije pozitivnih vzorcev
- Primerjava rezultatov z drugimi državami
- Sopojavljanje mikotoksinov
- Vpliv načina kmetovanja (konvencionalno, integrirano, ekološko) na pojavnost mikotoksinov

VZORČENJE V LETIH 2008-2012/1

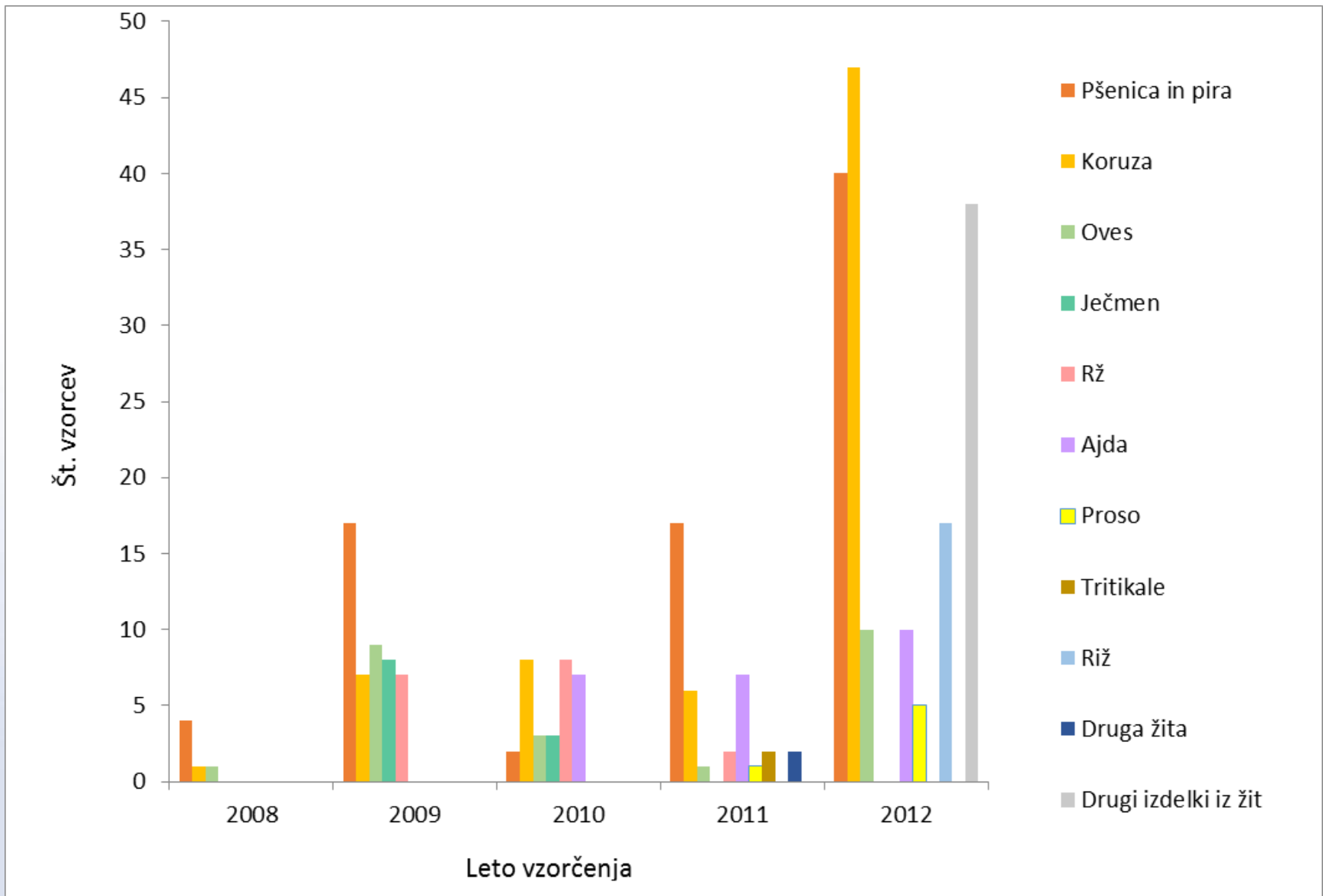
Uradni nadzor živil v Sloveniji izvajata:

- Zdravstveni inšpektorat Republike Slovenije in
- Uprava Republike Slovenije za varno hrano, veterinarstvo in varstvo rastlin (UVHVVR) od leta 2012 naprej

VZORČENJE V LETIH 2008-2012/1

- Skupaj **290** vzorcev žit in žitnih izdelkov,
brez dietetičnih živil

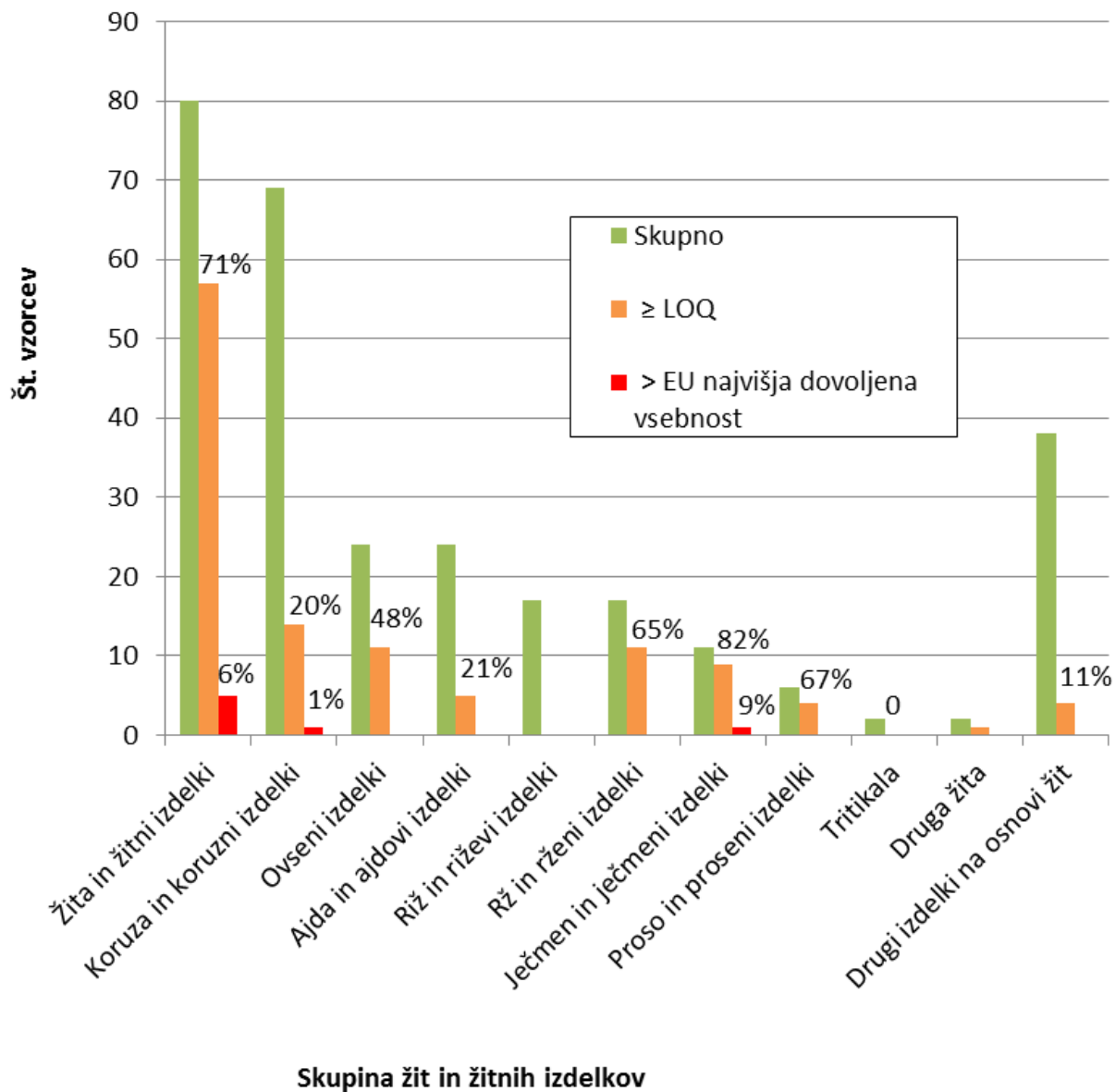
VZORČENJE V LETIH 2008-2012/2

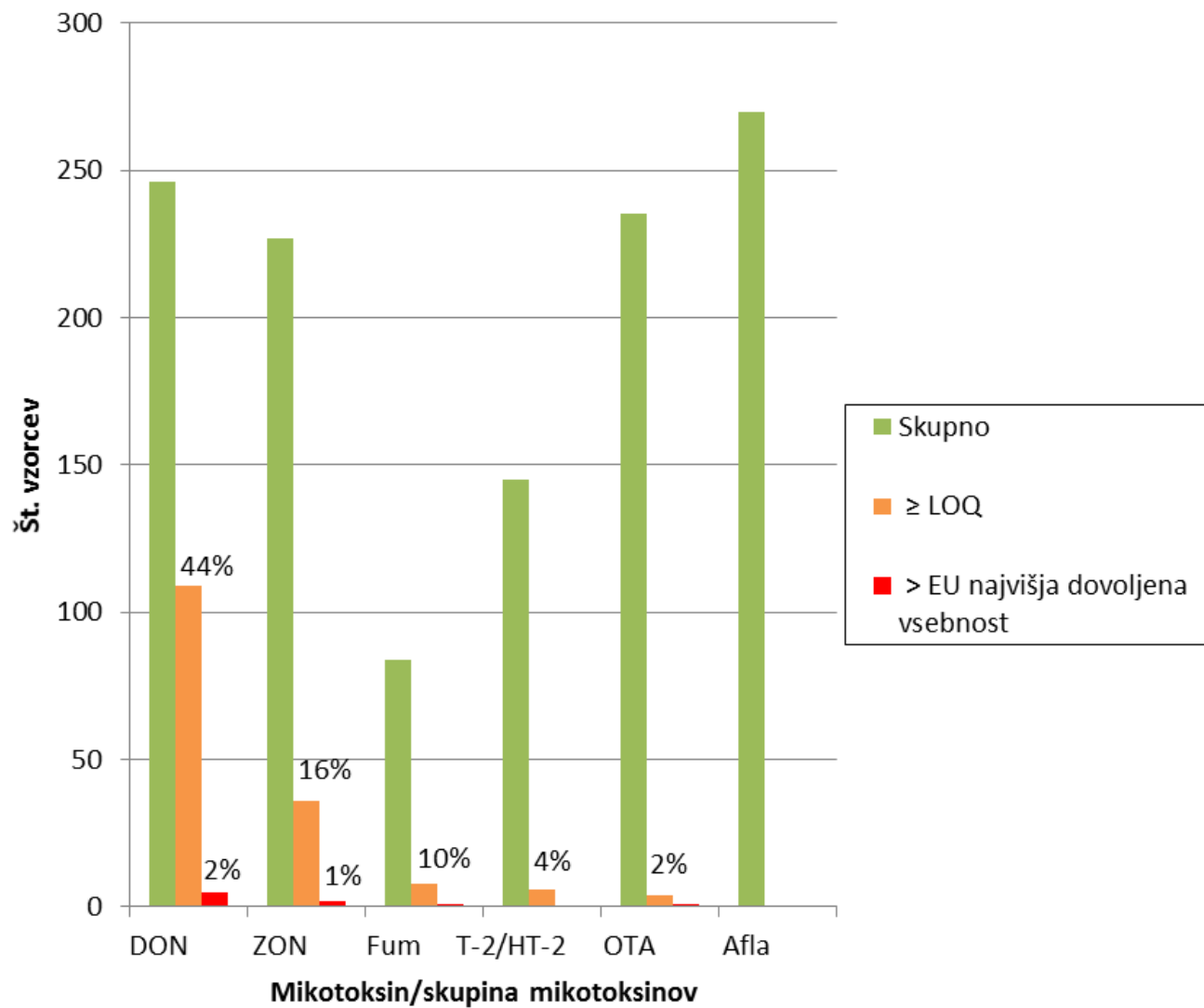
Od skupaj 290 vzorcev je

- 40% vsebovalo enega ali več mikotoksinov
- 2,4% je z enim ali več mikotoksini presegalo najvišje EU dovoljene vsebnosti

KONTAMINIRANI IN NESKLADNI VZORCI 2008 - 2011

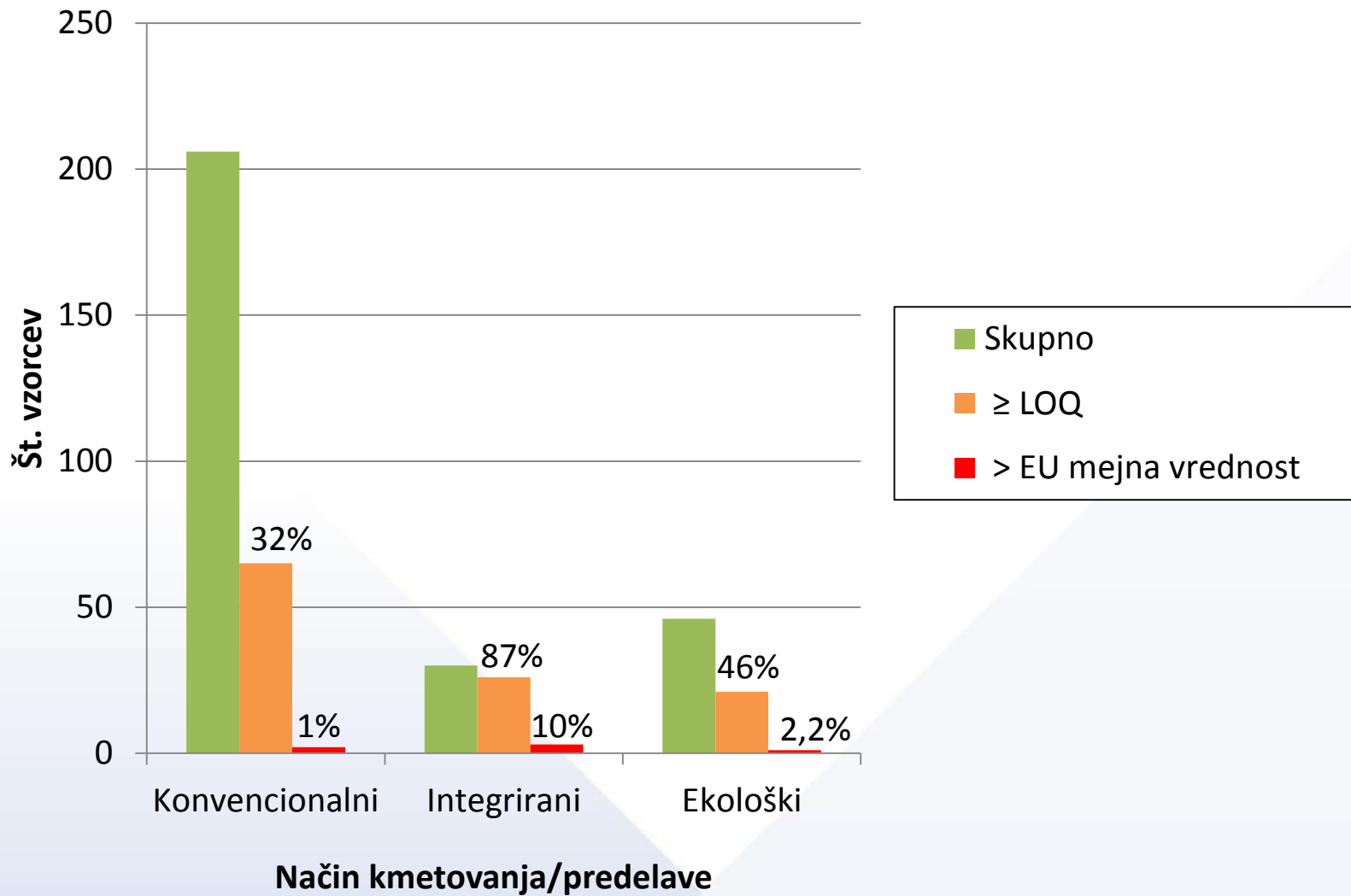

KONTAMINIRANOST IN NESKLADNOST PO POSAMEZNIH MIKOTOKSINIH

REZULTATI / Koncentracije pozitivnih vzorcev: pšenica, koruza

Pozitivna žita in žitni izdelki	DON					ZON				
	No.	Mean	±	SD	Max.	No.	Mean	±	SD	Max.
Vsi	109	470	±	1201	11800	36	172	±	757	4578
Vsa zrna	89	519	±	1308	11800	31	197	±	815	4578
Vsi izdelki	20	251	±	464	2142	5	14	±	10	31
Pšenica in pšenični izdelki	55	477	±	636	3070	19	36	±	33	113
Pšenična zrna	49	473	±	622	3070	17	39	±	33	113
Pšenični izdelki	6	513	±	808	2142	2	7	±	0	7
Koruza in koruzni izdelki	12	1328	±	3313	11800	6	823	±	1841	4578
Koruzna zrna	8	1872	±	4026	11800	4	1225	±	2237	4578
Koruzni izdelki	4	240	±	222	546	2	18	±	18	31

ZAKLJUČKI / 1

- V uradnem nadzoru je bilo med leti 2008 in 2012 analiziranih **290** različnih žit in žitnih izdelkov na vsebnost mikotoksinov
 - **40%** vzorcev je vsebovalo mikotoksine
 - **2,4%** vzorcev je bilo **neskladnih**
- **Pšenica in pšenični izdelki**, malo manj **koruza in koruzni izdelki**, lahko med vsemi žiti predstavljajo največji vir izpostavljenosti slovenskega prebivalstva mikotoksinom
- **Ni večjih pozitivnih ali negativnih odklonov od razpoložljivih EU podatkov**, zato ni razlogov za večjo ali manjšo zaskrbljenost glede zdravja ljudi zaradi izpostavljenosti mikotoksinom iz žit in žitnih izdelkov

ZAKLJUČKI / PRIPOROČILA / 2

- **Integrirani** in **ekološki** žitni izdelki so imeli v povprečju višji delež kontaminiranih in neskladnih vzorcev v primerjavi s konvencionalnimi ⇒
 - ⇒ potreba po **pridobitvi statistično značilnih podatkov**
(nova razskava / prilagojeni plani uradnega nadzora)
*Opcija: vzporedno spremljanje pesticidov, fungicidov
 - ⇒ ugotoviti vzroke ⇒ **dolgoročno zmanjšanje vsebnosti mikotoksinov za celotno populacijo**
 - ⇒ **Prilagoditi zakonodajo na področju ekološke in integrirane pridelave/predelave** v smislu rednega spremljanja ključnih mikotoksinov v žitih in žitnih izdelkih.

ZAKLJUČKI / PRIPOROČILA / 3

- Kontaminacija živil in krme z mikotoksini ostaja **resen zdravstveni problem za ljudi in živali**, tako v državnem kot v svetovnem merilu ⇒
 - ⇒ V prihodnosti bo potrebno nadaljevati in izboljševati / **nadgrajevati uradni nadzor**
 - ⇒ **Uravnotežena in raznolika prehrana je tudi glede izpostavljenosti mikotoksinom pomembna.**